

Gradski muzej Senj prilikom obnove stalnog postava *Glagoljska baština Senja* želio je pokazati značaj i bogatstvo glagoljske baštine Senja.

Izložba se sastoji od 21 novog modernog panoa s tekstualnim i grafičkim sadržajem. Panoi su opremljeni QR kodovima koji sadrže popratne prijevode na engleski jezik. Svaki pano predstavlja jednu važnu tematsku cjelinu izložbe.

Izložba pokazuje da su veoma rano u Senju u crkvenom i javnom životu u uporabi staroslavenski jezik i glagoljica. O tome svjedoče rukom pisane i tiskane glagoljske crkvene knjige te brojne glagoljske isprave i kameni glagoljski spomenici. Postoje glagoljski spomenici i izvan hrvatskih područja, ali samo u Hrvatskoj imamo glagoljske spomenike koji traju preko tisuću godina.

Pronađeni kameni spomenici upućuju nas na zaključak da je početkom 12. st. glagoljica već bila ukorijenjena na našem području što dokazuje glagoljski spomenik Senjska ploča.

U 13. stoljeću Katolička Crkva uočila je da ne može inzistirati na uporabi jednog jezika i pisma ako želi proširiti svoj utjecaj na nova područja.

Glagoljica je najviši doseg svojeg liturgijskog i kulturnog hoda doživjela u Senju, gdje je prešla prag Katedrale, ušla u kanoničke klupe, u katedralni zbor, u biskupsku kancelariju, a na koncu i u biskupsku tiskaru. Njezin ključni iskorak zbio se za vrijeme biskupa Filipa po kojem su glagoljica i staroslavenski jezik 1248. godine s papinim pismom i blagoslovom ušli u službenu uporabu i u bogoslužje, odnosno možemo reći kako je ovim događajem postavljen temeljni kamen za uzlazni period hrvatske glagoljske kulture 14. i 15. stoljeća.

U izložbi je predstavljen i tzv. *Lobkowiczov glagoljski psaltir* iz 1359. godine, knjiga psalama namijenjena laicima koja je dokaz da je glagoljica bila poznato pismo i izvan svećeničkih krugova.

Grad Senj kolijevka je "crne umjetnosti" u Hrvatskoj - kako kaže M. Krleža *Kutija olovni slova, to nije mnogo, ali je jedino do danas što je čovjek izumio za obranu svoga ljudskog ponosa.*

U Senju je, nepunih pedeset godina poslije Gutenbergova izuma tiska pomičnim slovima, tiskan poznati *Senjski glagoljski misal*, prva sigurno potvrđena tiskana knjiga na hrvatskom tlu. Naši glagoljski pisci dobro su pratili što se zbiva na planu europske kulture kada je pronađeno tiskarsko umijeće. Glagoljica je imala šanse opstati kao pismo samo ako se uspije koristiti tim pronalaskom.

U izložbi je predstavljena Senjska glagoljska tiskara, njezini tiskari, znak tiskare te njezina izdanja nastala u vremenu njezinog postojanja od 1494. do 1508. godine: *SENJSKI GLAGOLJSKI MISAL* (1494.), *SPOVID OPĆENA* (1496.), *NARUČNIK PLEBANUŠEV* (1507.), *TRANSIT SV. JEROLIMA* (1508.), *MIRAKULI SLAVNE DEVE MARIE* (1507./1508.), *MEŠTRIJA OD DOBRA UMRTIJA S RITUALOM* (1507./1508.) i *KORIZMENJAK* (1508.). Od ovih sedam izdanja prve dvije su inkunabule.

Znade se da je glagoljska tiskara djelovala u Senju krajem 15. i početkom 16. st., ali nemamo sigurnih dokaza za njezinu lokaciju. O senjskoj tiskari nisu poznati materijalni podaci, a o ljudima koji su u njoj radili zna se gotovo toliko koliko se spominju u samim izdanjima.

Senjska glagoljska tiskara prva je tiskara za koju pouzdano znamo da je djelovala na hrvatskom tlu od 1494. do 1508. godine. O njoj nema drugih sačuvanih materijalnih tragova, odnosno sigurnih podataka za njezinu lokaciju, osim književnih djela koja su vrijedni kulturno-povijesni, jezični, književni, tipografski i papirološki spomenici, a uz to još i prave bibliografske rijetkosti od kojih se u Senju, nažalost, nijedno nije sačuvalo. Nositelji tiskarske djelatnosti bili su svećenici, odnosno kanonici Senjskog kaptola. Prvi poznati senjski tiskar je Blaž Baromić uz kojeg se još spominju: Silvestar Bedričić, arhižakan; Gašpar Turčić, žakan i Grgur Senjanin, meštar.

U izložbi se može vidjeti da je Senj od 13. do 15. stoljeća bio snažno središte na području glagoljske, skriptorske i iluminatorske djelatnosti, odnosno proizvodnje i ukrašavanja knjiga rukom, tj. da je u Senju postojao jak skriptorij te iluminatorska i knjigoveška radionica. Nažalost, o toj djelatnosti do

danas nam se sačuvalo malo rukopisnih knjiga i arhivskih svjedočanstava.

Predstavljen je u izložbi i glagoljaš knjigoveža pop Grgur Kraljić iz Senja za kojeg se u izvorima spominje da se između 1497. i 1502. godine nalazi u srednjoj Istri gdje uvezuje glagoljske kodekse. Sve nama poznate vijesti o popu Grguru Kraljiću pisao je on sam. Svojim senjskim porijeklom i svojim stručnim radom taj pop glagoljaš - knjigoveža, pokazuje kako je tradicija proizvodnje glagoljske knjige u gradu Senju, najprije ono pisane rukom, a zatim one tiskane, uvjetovala specijalizacije u dijelovima rada, pri čemu se pop Grgur Kraljić javlja kao majstor onog završnog dijela, a to je majstor uveza i ukrasa dovršene knjige.

Pored Senjske ploče koja zajedno s Bašćanskom pločom ulazi u obitelj hrvatskih glagoljskih spomenika 11. i 12. st., na izložbi su predstavljeni i neki kameni spomenici s istarsko-kvarnerskog prostora koji potječu iz istog razdoblja: Plominski natpis, Valunska ploča, Krčki natpis, Grdoselski ulomak, Humski grafiti i Ročki abecedarij.

Senjska crkva i znanost mogu biti ponosni na kanonike Blaža Baromića, Silvestra Bedričića i Gašpara Turčića koji su u Senj i Hrvatsku prvi presadili umijeće tiskarstva, kao i biskupe Filipa i Jakova Blažiolovića koji su zaslužni za opstanak i širenje glagoljice i staroslavenskog bogoslužja te na brojne znanstvenike poslije njih koji su svoj znanstveni rad posvetili istraživanju hrvatske glagoljske kulture.

Sve što je "zapisano" u pamćenju pojedinca nestaje s njim s lica zemlje. Pokoljenjima u nasljedstvo ostaje ono što je uklesano u kamenu i napisano.

Hrvati su glagoljicu prigrlili, razvijali i ljubomorno čuvali, držeći je znakom svojeg identiteta te simbolom svoje neovisnosti i opstojnosti.

Na kraju zahvaljujemo svima koji su nam svojim savjetima i sugestijama te na bilo koji drugi način pomogli u osmišljavanju i pripremi ove izložbe.

Blaženka Ljubović, Gradski muzej Senj